

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א ♦ לע"נ הר"ד מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 1052

מסכת תמורה ב' - ח' ♦ סופרים ג', ז' - ג', י"א

בס"ד, י"ח תמוז תשע"ט

השבוע בגליון

- שתי שאלות הלכתיות - פתרון אחד
- כשהפריץ נתן בית קברות מתנה
- נטישת בית הקברות הישן, בזיון למתים
- הגט שלא היתה אפשרות למוסרו ליד האשה

♦ "אי עביד לא מהני" - הסוגייה המפורסמת

- מהות איסור תמורה
- שני מרכיבים במעשה התמורה - מה האיסור?
- הפולמוס סביב הזכרת שמות הקודש באיזראליט
- שם ה' בצרפתית

דבר העורך

מפת הדרכים

בשנת תשס"ד יצא לאור ספר "מנת חלקי", חידושים על מסכת בבא בתרא, מאת הגאון רבי קלמן סג"ל לנדא, ר"מ בשיבת כוכב מייקב בירושלים. בהקדמת הספר מופיע סיפור מרגש ביותר, המתאים במיוחד לימי בין המצרים, בהם אנו מבכים את חורבן בית המקדש הראשון ובית המקדש השני, עליו נאמר, כי הוא חרב מפני שנאת חינם.

כדי שאפשר יהיה לעמוד על גודל המעשה, יש לשוב לאחור, אל שנות השואה האיומות ולזכור, כי באותם ימים חיי אדם לא היו חשובים כקליפת השום. כל יהודי ראה בכל יום רציחות, הריגות ומיתות שונות ומשונות, עד שגם הפוקרים היו בטוחים כי לעולם לא יעלו אל הגהינום, הוא הגיע אליהם.

בתקופה נוראה זו פעל אביו הרה"ח רבי אליעזר נתן לנדא ז"ל להציל אלפי יהודים מן התופת. רבי

מסכת תמורה

דף ב/א הכל ממירין

מהות איסור תמורה

מסכת תמורה, אותה אנו מתחילים ללמוד בימים אלו, עוסקת בענייני הקדשות, כקודמתה, מסכת ערכין. במסכת ערכין לובנו פרטי דיניהם של קדשי בדק הבית, ובמסכתנו נלמד על הלכותיהם ועל כלליהם של קדשי מזבח, קרבנות וולדותיהם, כאשר העיסוק העיקרי הוא באיסור "תמורה", אשר גם העניק למסכתנו את שמה.

תמורה היא מלשון המרה. אדם שהקדיש קרבן, אינו רשאי להחליפו, להמירו, בקרבן אחר, ואם עשה כן, קובעת התורה (ויקרא כז): "והיה הוא ותמורתו יהיה קודש לא יגאל". הן הקרבן הראשון, והן הבהמה המיועדת להחליפו, קדושים המה. ההמרה הצליחה בחלקה בלבד, הקרבן הראשון נותר קדוש, ואף על פי כן, הקדושה נתפסת בבהמה השניה.

שני מרכיבים במעשה התמורה - מה האיסור? נידון מעניין ומהותי קיים לגבי איסור תמורה, החובק סוגיות רבות במסכתנו. לאחר שנוכחנו לדעת, כי מעשה התמורה מורכב משני חלקים, הוצאת הקרבן הראשון לחולין, והכנסת הבהמה האחרת תחתיה, יש לברר מהו שורש איסור תמורה - נסיון הוצאת הקרבן הראשון לחולין, או התפסת קדושה בקרבן השני. אחרונים רבים (עיי' בספר המפתח על הרמב"ם להלן) דנים בשאלה חשובה זו, כאשר קיימות ראיות שונות לכאן ולכאן.

רבי יוחנן (ג/א) אומר, כי איסור תמורה נחשב לאו שיש בו מעשה, ולפיכך לוקים עליו. כלומר, העובר עבירה שאינה מעשה, כגון, שמשאיר חמץ בפסח בביתו, אינו לוקה, משום שאין לוקים על עבירה שאינה מעשה. רבי יוחנן סובר, כי תמורה היא לאו שיש בו מעשה שכן, העבירה חלה, שהבהמה אשר יועדה להיות תמורה, נתקדשה והפכה לקרבן. הרי לנו, כי האיסור נעוץ בהפיכת הבהמה השניה לקדושה, כדי לבצע את התמורה.

לעילוי נשמת

נר ה'
נשמת
אדם

מרת **סוסיא וולף** ע"ה

ב"ר טרודוס ז"ל נלב"ע כ"ב בתמוז תשע"ה תנצב"ה

הונצחה ע"י בני המשפחה שיחיו

זעילוי נשמת

הרה"ח ר' **יוסף** ז"ל

ב"ר שמואל זיינביל פרושינובסקי זצ"ל
נלב"ע כ"ג תמוז תשע"ז

תנצב"ה

הונצח ע"י אחיו ידידו
ר' שמחה רשף ה"ו ומשפ' שיחיו - גבעתיים

זעילוי נשמת

הר"ר **אבנר רייכמן** ז"ל

ב"ר אברהם שלמה ז"ל
נלב"ע י"ט בתמוז תשנ"ח

תנצב"ה

הונצח ע"י חתנו ובתו
הר"ר אשר ושושנה אורנשטיין שיחיו

זעילוי נשמת

מרת **שרה חיה שמלצר** ע"ה

ב"ר חיים ז"ל
נלב"ע כ"א בתמוז תש"ע

תנצב"ה

הונצחה ע"י ידידו משפחת שטמברגר שיחיו

לעילוי נשמת

נר ה'
נשמת
אדם

א"מ הר"ר **משה בעער** ז"ל בן ר' יהודה ז"ל

נלב"ע כ' בתמוז תשע"ג תנצב"ה

הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו

מאידיך, הגמרא (ב/ד) אומרת, כי העובדה שהבהמה אשר יועדה לשמש כתמורה מתקדשת, מתקנת את איסור ההמרה, ומכל מקום לוקים על ההמרה מסיבה אחרת. הרי לנו, כי איסור התורה הוא נסיון הוצאת הקרבן הראשון לחולין, ואילו קדושת הבהמה אשר יועדה להחלפה, אינה חלק מן העבירה. גם בדברי הרמב"ם מתחבטים האחרונים, ויש מהם המוכיחים מדבריו, כי הוא סובר שהאיסור נעוץ בנסיון הוצאת הקרבן לחולין. הרמב"ם (הל' תמורה פ"א הל' א) פוסק את המובא בגמרתנו להלן (ג/א), כי המבצע המרה בקרבן ציבור, שנטול בהמת חולין ואומר כי היא תהא קרבן תמורת קרבן ציבור, לא עשה ולא כלום, שלא זו בלבד שהקרבן לא יצא לחולין, כבכל ההמרות, אלא שגם הבהמה החלופית לא נתקדשה. הדין היה נותן, כי אם איסור התמורה הוא בהתפסת קדושה בבהמת חולין כדי שתמיר את הקרבן, הרי שבמקרה זה אין הממיר לוקה, שלא התפס כל קדושה על בהמת החולין. אף על פי כן, הרמב"ם פוסק, כי אדם זה ילקה גם ילקה! [מאידיך, האחרונים העירו מדברי הרמב"ם, שם הל' י"ז, עיי' בספר המפתח שם].

דף ג/ב מוציא שם שמים לבטלה

הפולמוס סביב הזכרת שמות הקודש באיזראלית

בגמרתנו אנו למדים, כי המקלל בשם ה', כגון שאמר, "ה' יעניש את פלוני", הרי הוא לוקה, שעבר על איסור מן התורה.

לדעת הרמב"ם (הל' סנהדרין פרק כ"ו הל' ג), המקלל לוקה אף אם אינו מזכיר את שמו של הקב"ה (עיי' הל' יסודי התורה פ"ו הל' ב), שגם המקלל בכינויו של הקב"ה לוקה, וכגון, "חננו", "קנא" ועוד כינויים של הקב"ה (עיי' ראב"ד שחולק). בסיום ההלכה הרמב"ם מוסיף, כי אפילו המקלל בכל לשון שהיא חייב, שהשמות שהגויים מכנים בהם את שמותיו של הקב"ה אינם בדרגת הקדושה של שמותיו של הקב"ה, אלא דרגתם כדרגת הקדושה של כינויי הקב"ה בלשון הקודש.

דבריו של הרמב"ם משמשים כיסוד הלכתי חשוב, לגבי הלכה נוספת המוזכרת בסוגייתנו, הלא היא הזכרת שם שמים לבטלה, האסורה מן התורה, כנלמד מן הפסוק (דברים ו/א) "את ה' אלוהיך תירא ואותו תעבוד" - "כי מיראת השם הוא שלא יזכיר שמו לבטלה" (רמב"ם ספר המצוות מצוות עשה ד). לאחר שהרמב"ם הורה, כי כינויו של הקב"ה ושמותיו בלע"ז אינם נחשבים כשם קדוש, אלא ככינוי בלבד, ממילא, כפי שאין איסור להזכיר לשווא את כינויו של הקב"ה, כך אין איסור להזכיר את שמותיו של הקב"ה בלשון לע"ז.

שאלות אקטואליות התעוררו במהלך הדורות בנוגע להלכה חמורה זו. אחת מהן התעוררה באירופה לפני שנים רבות, על אודות השבועון 'איזראעליטי' אשר יצא לאור בגרמניה על ידי הרב להמן זצ"ל, ושימש במשך שנים רבות כבמה מרכזית לכל השאלות היהודיות שעמדו על הפרץ רבנים חשובים פרסמו בו דברי הגות והלכה, ומטבע הדברים, במאמרים שונים היה צורך לציין את שם ה', ועורכי העיתון נהגו לכותבו בשפה לועזית.

אחד מקוראי העיתון טען לפני הגאון רבי חיים עוזר גראדזינסקי זצ"ל, רבה של וילנא, כי הדבר אינו כשורה, משום שגם שם ה' הנכתב בלעז קדוש הוא, ולפיכך, יש להמנע מהזכרת שם ה' בעיתונים הנפוצים לכל עבר. הגר"ע גראדזינסקי השיב לו במכתב ארוך, בו הוא דן בהרחבה לגבי קדושת שם שמים בלע"ז, אם מותר להזכירו לבטלה, ואם יש צורך לנהוג בו בכבוד, והוא מוכיח, כי אף על פי שמוכח מדברי הרמב"ם הנזכרים לעיל, כי אין איסור להזכירו לבטלה, מכל מקום, אסור לנהוג בו בבזיון.

מכל מקום, מציין בעל ה"אחיעזר" (ש"ת ח"ג סי' ל"ב), בנוגע לנידון שהונח לפניו: "ומה שלא חשש לזה הרה"ג הצדיק מוהר"מ לעהמאן ז"ל המייסד את העתון לפני חמשים שנה, באשר אז היה עתון בכלל דבר חשוב ולא נפוצו בימים ההם העתונים, ונהגו בו מנהג כבוד... ונכון לפרסם בהעתון שלא ינהגו בו מנהג בזיון משום הפסוקים ודברי תורה, ובאופן שיפרסמו כן, ישאר המנהג כמו שהיו נוהגים עד עתה בכתיבת השם בלע"ז".

שם ה' בצרפתית: בקשר לכך, מעניין לציין את דברי בעל ה"תומים" (סי' כ"ז) המוכיח את בני דורו אשר כתבו במכתביהם את שם ה' בצרפתית, "א-ד-י-ע", וה"תומים" מחה על כך שלבסוף שם ה' בא לידי בזיון, שהמכתבים מוטלים באשפה.

דף ד/ב - ב/ו

"אי עביד לא מהני" - הסוגייה המפורסמת

אחת הסוגיות המפורסמות של מסכתנו, היא סוגיית "אי עביד לא מהני".

ייחודה של סוגיה זו בכך, שהיא קשורה במישרין ובעקיפין לחלק נכבד ממצוות התורה. גמרתנו בלבד דנה בכארבעה עשר נושאים שונים מכל חלקי התורה הנוגעים לסוגייה זו; מצוות נתינת פאה, מצוות הפרשת תרומה, איסור נישואי אלמנה וכהן גדול, איסור ריבית, איסור גזל, מצוות בכור, מצוות מעשר בהמה, איסור תמורה - כמובן, ועוד. הראשונים ולאחריהם האחרונים הוסיפו לדון בנידונים נוספים הקשורים לנידון זה.

אביי ורבא נחלקו. אביי סובר, כי "כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד, אם עביד, מהני". ורבא חולק וטוען "לא מהני".

לדעת רבא, כאשר התורה אסרה דבר מה, הרי שמי שעבר על האיסור לא הצליח לפעול מאומה, מעשהו לא צלח - למעט המקומות שבהם התורה פירשה אחרת [ואכן, לדעתו, כך פירשה התורה ברוב המקרים, ראה בגמרא] - ובכל זאת הוא לוקה, משום שהוא רצה לעבור על איסור התורה. אביי חולק

אליעזר ז"ל, השכיל ליצור קשר עם הגרועים שבנאצים ימ"ש ושיחד אותם באמצעים שונים, כדי שיעלימו עין מפעולותיו להברחת יהודים. פעם אף החלה אקציה והוא הצליח להאביס את מלאכי החבלה ולהשקותם ביי חרף, או אז התחנן בפניהם בדמעות שליש כי יורו להפסיק את המשלוחים, וחיי יהודים רבים ניצלו.

יום אחד, מספר בנו, אירע המקרה הבא.

בכיות נוראות של בחורה צעירה נשמעו מן הדרך שהובילה אל בית הקברות. הצצנו מן הבית שלנו וראינו רוצח גרמני מוביל בחורה צעירה אל בית הקברות. מיד רצנו אל אבא, ששהה בקירוב מקום, והזעקנו אותו. אבא רץ כל עוד נפשו בו, ומצא את הבחורה עומדת על פתחו של קבר פתוח, ועוד רגע קט הרוצח עמד לירות בה כך שהיא תיפול היישר לתוך הבור.

ככל הנראה היא הכחישה את דבר יהדותה, ולפיכך, הנאצי הפטיר לעבר אבי שהתקרב בריצה: היא לא יהודיה, היא פולניה, מה איכפת לך ממנה. אבל ניכר היה עליה שהיא יהודיה, ואבא ז"ל נעמד לפני איש הגסטאפו והחל להחניף לו על חכמתו הרבה שעמדה לו להבחין בה כי היא יהודיה. הבחורה נרעדה לשמע דבריו, ומיד החלה זועקת כי אינה יהודיה כלל וכי היא נכריה.

רבי אליעזר ז"ל נטל את הנאצי בזרועו, הוליכו הצידה והצליח לשכנעו כי יעזוב את הנערה לנפשה, ובתנאי שהיא תודה לפניו כי רימתה אותו וכי היא יהודיה ולא נכריה.

רבי אליעזר ניגש אליה ואמר לה בהתרגשות גדולה: שמי אליעזר לנדוי, אני רואה שאת יהודיה, קיבלתי ממנו הבטחה שאם תודי שאת יהודיה הוא ישחרר אותך. הבחורה סירבה. אימי המוות הקרוב הקפיא את שכלה, היא התעקשה ועמדה על שלה, אני נכריה ולא יהודיה. רבי אליעזר התחנן והיא צועקת ומתעקשת כי איננה יהודיה.

בשלב מסויים הרוצח איבד את סבלנותו. הוא לפת את אקדחו הטעון, כיוון אותו לעבר הנערה וצרח על רבי אליעזר כי יסוג מיד מן המקום. אך הוא לא ויתר, כשהוא פורץ בבכי מר הוא התחנן אליה בדמעות שליש, כי תיאות לבקשתו ותודה כי היא יהודיה. או אז, היא קמה והודתה בפניו, ביקשה ממנו סליחה. חייה ניצלו.

לאחר מספר ימים הנערה נעלמה, כאילו בלעתה האדמה. ניסו לחפש אחריה, לתור אחר עקבותיה, אך מאומה, היא איננה.

כעבור תקופה לא ארוכה הגיעה אשה נכריה לאזור מגוריו, שלפה פתק מקומט מחריץ נסתר בנעלה, והביאה אותו לאבי. למרבה התדהמה התברר, כי הנערה הצליחה להגיע למקום מבטחים בדרך לא דרך, ועלה בידה להינצל מגיא ההריגה. דרך זו היתה סודית ביותר, ולפיכך היא גייסה מכרה נכרית שתחביא את מפת הדרכים בנעליה ותביאנה אל אבי ז"ל אשר הציל אותה ממוות בטוח, כדי שיוכל גם הוא ובני משפחתו לברוח בדרך זו.

כך גלגל הקב"ה את האירועים המופלאים, שאותה נערה שרבי אליעזר הציל מפתח הקבר, היא זו אשר חילצה אותו ואת בני משפחתו מגיא ההריגה.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פפ: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' **חיים אריה הנדלר** ז"ל
ב"ר משה יוסף ז"ל נלב"ע כ"ג בתמוז תשכ"ו
תנצב"ה

הונצח ע"י ידידו הר"ר **אברהם הנדלר**
ומשפ' שיחיו - גבעת שמואל

לעילוי נשמת

מרת **דאבריש וידבסקי** ע"ה
ב"ר אברהם וסרצ'ג ז"ל נלב"ע כ"ג בתמוז תש"ס
תנצב"ה

הונצחה ע"י בני המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **אלישבע שרה ארדן** ע"ה
ב"ר מאיר אליעזר ז"ל נלב"ע י"ח בתמוז תשל"ב
תנצב"ה

הונצחה ע"י בני המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **חנה שרה גלדצהלר** ע"ה
ב"ר נפתלי שמואל ז"ל נלב"ע כ"ג בתמוז תשכ"ז
תנצב"ה

הונצחה ע"י בנה ידידו
ר' **לוסיאן גלדצהלר** ומשפ' שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **שלמה זבולון בן דוד** ז"ל
ב"ר יעקב צבי ובת שבע ז"ל נלב"ע כ"ב בתמוז תשנ"ו
תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו - ירושלים

לעילוי נשמת

מרת **מלכה שוורץ** ע"ה
ב"ר חיים יהושע עדער ז"ל נלב"ע כ" בתמוז תשל"ב
תנצב"ה

הונצחה ע"י בנה ידידו הר"ר **טוביה אליעזר שוורץ** ומשפ' שיחיו - בני ברק

לעילוי נשמת

הרב **אליעזר בצלאל יוסף** ז"ל
בן האדמו"ר נתן דוד מפרצ'ווא ז"ל נלב"ע י"ז תמוז
ורעייתו מרת **בלה איטה** ע"ה

בת ר' בן ציון ז"ל נלב"ע ט"ו תמוז **תנצב"ה**
הונצחו ע"י בנם **דוד ודבי רבינוביץ** שיחיו - פ"ת

עליו וסובר, כי אומנם התורה אמרה לא לעשות, אך אם עשה, הצליח. וכגון, אסור ליטול פירות רעים ולהפרישם כתרומה על פירות משובחים. לדעת אב"י, מי שעשה כן עבר על איסור, אך הפרשת התרומה עלתה לו. לדעת רבא, אלמלא התורה חידשה ופירשה כי הפרשה זו חלה, לא היה לה מקום, מאחר שנעשתה בניגוד לדעת התורה.

התחבטות רבתי קיימת בהסבר דבריו של רבא. בבסיס המבוכה עומד החילוק הברור בין שני סוגים של איסורים. יש איסורים שאינם אלא מעשה. אסור לגנוב. אסור לרצוח. איש אינו מעלה על דעתו, כי כוונת רבא היא, שמי שרצח, הדבר לא עלה בידו כי התורה אסרה זאת. הוא רצח, והאומלל נפח את נשמתו. מאידך, יש איסורים שכל מהותם אינה אלא חלות - תוצאה, וכגון, מעשה קידושין, שכל מהותו היא חלות הקידושין, התקדשות האשה לבעלה, שבמקרה זה ברור, כי רבא התכוון שהקידושין לא יחולו. מעשה נתינת הטבעת ליד האשה? אינו מציק לאיש, האיסור אינו נעוץ במסירת הטבעת, אלא בתוצאה, ומשזו בוטלה אין קידושין.

איסורים רבים מורכבים משני החלקים הללו גם יחד, שיש בהם מעשה וחלות המשמשים בהם בצוותא. במקרים אלו, אשר בהם ניתן לבטל את התוצאה בלבד אך לא את המעשה, קיים נידון רחב ביותר. הנה דוגמה לאיסור שיש בו מעשה ותוצאה.

למדנו במסכת בכורות, כי בכור בהמה טהורה קדוש הוא. אם נפל בו מום, הוא יוצא לחולין, אך אסור להטיל בו מום בכוונה תחילה. אדם אשר יטיל מום בכוונה בככור, עשה מעשה אסור, שעבר על דברי התורה אשר אסרה להטיל בו מום, וכמו כן הוא גרם לתוצאה, שהבכור יצא לחולין, ומעתה ואילך מותר לשחוט אותו ולאוכלו בהגבלות מסויימות.

כיצד רבא יתייחס למקרה זה. האם מאחר שהמעשה הוא בלתי הפיך - הבכור בעל מום-, והעבירה שנעשתה אינה ניתנת לתיקון, אזי גם התוצאה אינה מבוטלת, או שמא יאמר רבא, אמת, מעשה נעשה, עבירה נעברה, אך את התוצאה נבטל - לא נתיר את הבכור לשימוש חולין. בדיוק בשאלה זו נחלקו הדעות.

לדעת בעלי התוספות (ד/ב ד"ה "רבא"), המתייחסים למקרה של בכור שבו עסקנו, הדין היה נותן כי לדעת רבא יש לפסול את התוצאה. הבכור יהא אסור בשימוש חולין [ועיי"ש שתיצרו, כי מאחר שמום שנפל מעצמו מתירו לחולין, אין מקרה זה גרוע הימנו. כלומר, הטלת המום אינה תלויה באופן הטלתו אלא במציאות]. נמצאנו למדים, כי לשיטת בעלי התוספות, בכל מקום שבו ניתן לבטל דבר מה מן העבירה, אם מעשה, אם תוצאה, מבטלים.

ואילו הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל מוכיח מן הראשונים, כי רבא אינו גורס שכל דבר הניתן לביטול ממעשה העבירה מבוטל, אלא אך ורק ביטול אשר יגרום לכך שהעבירה בעצמה תבטל לחלוטין, וכגון, כאשר מבטלים קידושין שנעשו באיסור, הרי שגורמים לכך שלא נעשה איסור כלל. הנה, אומר הגרע"א, התורה אוסרת לעשות כתובת קעקע. מעשה באדם שקעקע גט לאשתו על ידו של עבדו. אם נאמר, שכל פעולה שנעשתה בעבירה אינה חלה, היינו: מבטלים את התוצאה שלה, היה צריך להיות, שגם גט זה לא ישיג את תוצאתו, ולא ניתן יהיה לגרש באמצעותו [משום שגט צריך להכתב על פי ציווי הבעל, וגט שנכתב מאליו פסול]. ובכל זאת, אנו נוכחים לדעת (תוס' גיטין כ/ב) כי הגט מגרש גם מגרש. אין לנו אלא להסיק, כי כוונת רבא היא, שמבטלים כל תוצאה שביטולה גורם למניעת האיסור, אך במקרה שלפנינו, גם אם נקבע כי הגט אינו גט, כלום כתובת קעקע לא נכתבה כאן, האם לא נעשה האיסור? (עיי' שו"ת רעק"א ח"א סי' קכ"ט שהאריך בעניין זה, וב'נתיבות המשפט' סי' ר"ח ס"ק ב').

דף ז/א דביא מילתייהו

שתי שאלות הלכתיות - פתרון אחד

שני מקרים שונים זה מזה הועלו על שולחנו של המהרש"ם זצ"ל, אשר התגורר בגליציה שבפולין, ונחשב לאחד מפוסקי הדור לפני כשמונים שנה. אל שולחנו הובהלו שאלות מקהילות ישראל באירופה ובאמריקה, ובמאמר שלפנינו נתייחס לשתי שאלות, אשר במענה לכל אחת מהן הוא מציין את סוגייתנו כאסמכתא ומשענת להכרעתו.

כשהפריץ נתן בית קברות מתנה: בעיירה ברעזוב שבגאליציה, התעוררה שאלה מעניינת. בית הקברות שבו נקברו אבותיהם ואבות אבותיהם של בני הקהילה התמלא עד אפס מקום, וגבאי הקהילה רכשו חלקת אדמה סמוכה לעיירה, והחלו בהכנות כדי להכשירה למקום קבורה ראוי והגון. להפתעתם הרבה, מושל האיזור הבחין בתכונה קדחתנית אצל נתיניו היהודים, ולאחר שבירר ונודע לו, כי הם מכשירים בית קברות חדש, החליט להאציל עליהם טובה והעניק להם קרקע גדולה שהיתה סמוכה לבית הקברות הישן.

נטישת בית הקברות הישן, בזיון למתים: בני הקהילה באו במבוכה. התרומה לא הטיבה עמם. בית הקברות הישן היה מרוחק מאד מן העיר, ואילו בית הקברות החדש שהם עמדו להכשיר היה סמוך למקום מגוריהם. לכאורה, לא היה להם אלא להודות לפריץ על טוב ליבו ולהסביר לו כי הם מעדיפים לקבור את מתיהם בבית קברות קרוב. דא עקא, שהלכה היא, כי אין מוליכים מת מעיר שיש בה בית קברות לעיר אחרת, "משום כבוד המתים הקבורים באותה העיר שמבזה אותם שלא לנוח אצלם את זה" (שולחן ערוך יו"ד סי' ש"ג ס"ק ד', וש"ך שם), ואם כן, כיצד ינטשו את בית החיים הוותיק ויבזו את מתיו.

הדף היומי

תמורה ב' - ח'

י"ח - כ"ד תמוז

פנינים

דף ג/א כי לא ינקה ה' את אשר ישא את שמו לשוא

אי אפשר למחוק...

"כי לא ינקה ה' את אשר ישא את שמו לשוא". מה טעם?

אומרים בשם הצדיק רבי מאיר מפרמישלאן זצ"ל: כל העבירות שאדם עושה נכתבות בספר הזכרונות, וכשהאדם שב בתשובה הן נמחקות. אולם כאשר אדם נשבע בשם ה' לשוא, עבירה זו אי אפשר למחוק, שכן, את שם ה' אי אפשר למחוק... ("דברי מאיר").

דף ו/ב אבק ריבית אינה יוצאה בדינין

איזה אבק הוא זה...

על רבנית אחת הלעיזו הבריות כי היא מלוח מממונה בריבית. פעם התארח רב מפורסם אצל בעלה הרב. לכשהגישה כיבוד על מגש מאובק קימעה, אמר בהבלעה, חוששני כי אבק זה, אבק ריבית הוא... **הרבנית** השיבה חרישית, "שמא אבק לשון הרע הוא..."

הגט שלא היתה אפשרות למוסרו ליד האשה: שאלה נוספת שהוגשה לפני המהרש"ם עסקה בבני זוג שדרכיהם נפרדו. הוא התגורר בפולין, ואילו היא השתקעה בניו יורק שבאמריקה. הבעל ביקש לגרשה, והוא מינה שליח כדת וכדין, אשר התמנה להוליך את הגט ולהביאו לידי האשה וכך לגרשה. ברם, האשה לקתה במחלות שונות מדבקות מאד, עד שהיא הושמה בהסגר מוחלט במוסד מיוחד, ולדברי רופאיה היה עליה להיוותר שם למשך שנתיים לכל הפחות. השליח של הבעל סירב בכל תוקף להביא לידיה את הגט, מחשש להידבקות במחלות הנוראות שאפפוה, ולפיכך, הפתרון היחיד שעמד על הפרק היה, כי האשה תמנה גם היא שליח מטעמה לקבלת הגט, ושני השליחים, של הבעל ושל האשה, ייפגשו ויסדירו ביניהם את נתינת הגט. אולם, הלכה בדיני גיטין הטרידה את מנוחתם של הרבנים אשר עסקו בנושא. יש מן הראשונים הנוקטים להלכה את סברת הגמרא (גיטין סג/ב), כי לאחר שהבעל מינה שליח מטעמו, האשה אינה רשאית למנות שליח מטעמה, כי מעשה זה מביע זלזול לבעל שאינה מעוניינת להפגש אפילו עם שליחו, ולפיכך, יש חשש לכשרותו של הגט, שמא הבעל לא הסכים להעניק לה גט במצב דברים זה (עיי' "שולחן ערוך" אהע"ז סי' קמ"א סעי' א').

המהרש"ם השיב תשובה ארוכה ומפורטת לכל אחת מן השאלות. לבני העיירה הורה, כי הם רשאים לקדש את החלקה החדשה הסמוכה לעירם, ולרבני ניו יורק הורה, כי האשה רשאית למנות שליח לקבל את הגט משליח בעלה. את דבריו הוא מבסס על ראיות, סברות והוכחות למכביר, ובין היתר הוא מתייחס לגמרתנו, כדוגמת סיוע לדבריו.

פיתחו את הגמרא במסכת תמורה, הורה להם הגאון רבי שלום מרדכי הכהן שבדרון זצ"ל, והיווכחו בזיון מהו, ואלו תנאים נדרשים לקיומו. בגמרתנו נאמר, כי אדם המקדיש לבית המקדש כבש בעל מום, עובר על איסור, מלבד שאין אפשרות להקריב את הכבש, שכן, מעשהו מביע זלזול בקרבן, שהרי הקדשה מסוג זה, הקדשת כבשים, יכולה להעשות באופן ראוי יותר, בכבשים שאינם בעלי מום, וזה זלזול שבחר כבש פגום והקדישו. ברם, אומרת הגמרא, המקדיש למזבח דקל, דגים, או כל דבר שסוגו אינו ראוי לעלות על המזבח כקרבן, אינו עובר על איסור, משום שמעשיו אינם מביעים זלזול ובזיון - "דקל ליכא במינו - לא לקי, לאפוקי בעל מום, כיון דאיכא במינו - לקי", והקדשת הדקל אינה מביע זלזול.

הבזיון תלוי באפשרות שעמדה לפני עושה המעשה: נמצאנו למדים, אומר המהרש"ם, כי הנהגה שיש בה בזיון, היא הנהגה מתוך בחירה, כאשר בפני המבזה עומדת דרך אחרת, סוגה בשושנים, והוא אינו בוחר בה, אזי מעשיו מביעים זלזול. מעתה, אמנם בפני בני העיר עומדות שתי חלקות, ועליהם לבחור את מי מהן לקדש, אך מאחר שהחלקות אינן שוות בטיבן, שזו קרובה וזו רחוקה, אין כל בזיון בבחירת הקרובה, והדבר מותר (שו"ת מהרש"ם ח"ג סי' ק"א). כמו כן, האשה רשאית למנות שליח שיטול את הגט מידי שליח בעלה, מאחר שבמקרה זה אין כל דרך אחרת להתגרש, שוב הדבר אינו נחשב בזיון (שם, ח"א סי' ר"ט).

ותן חלקנו. דרך חדשה ללימוד שלך

לא בכל יום אפשר לצאת למסע חדש, מההתחלה. בימים אלו מסיימים אלפי לומדי "ותן חלקנו" מחזור לימוד יומיומי של 12 שנים!... ומתחילים את סבב לימוד הש"ס, יחד עם קטעי גמרא, הלכה והגות חדשים. זוהי ההזדמנות שלך לקבוע 'עיתים לתורה'. לומדים כמה דקות חוכים בסיפוק רוחני עצום!

חודש ראשון התנסות חינם
קבע עיתים ללימוד < עכשיו > *3029